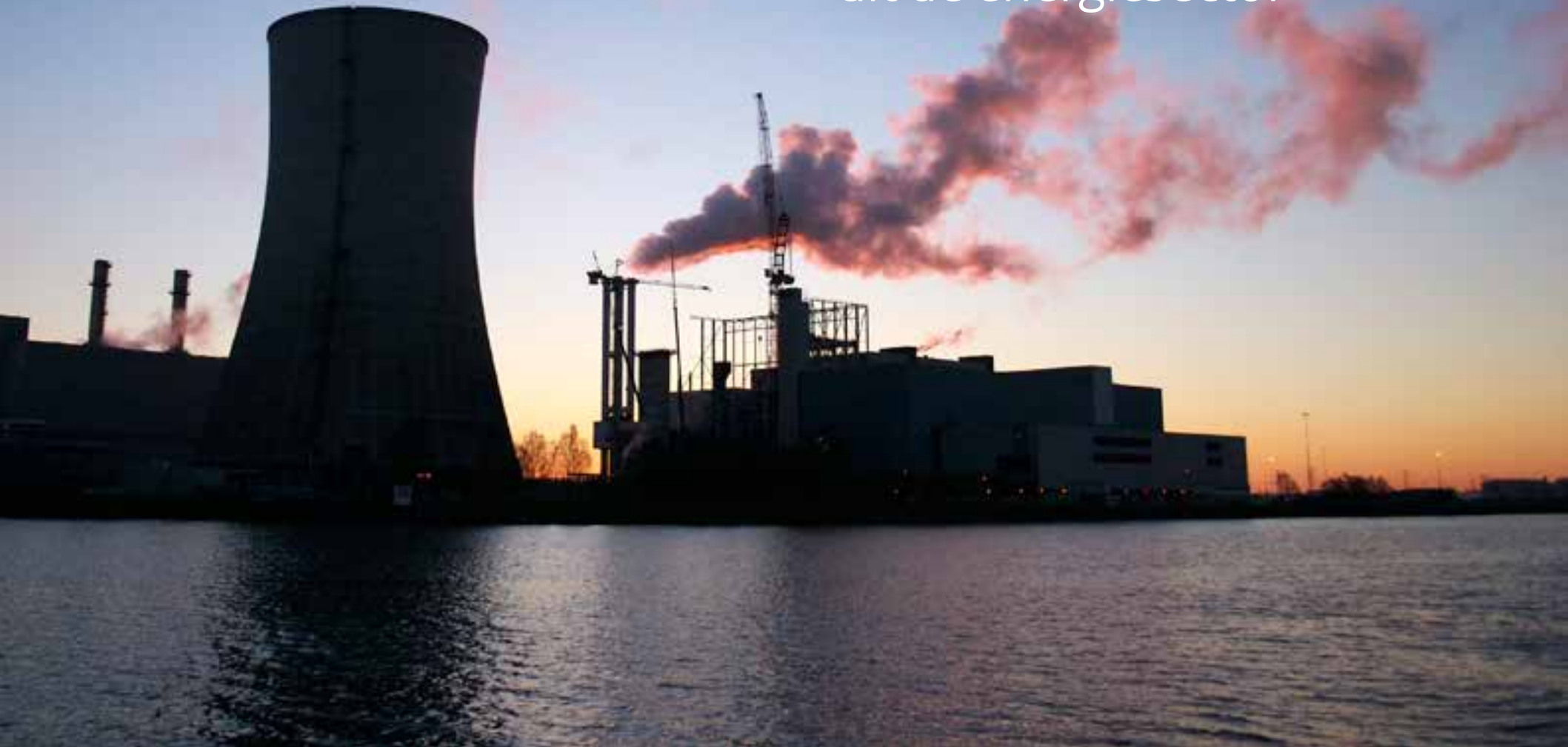

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Houd het eenvoudig met de Omgevingswet

Successen en lessen
uit de energiesector

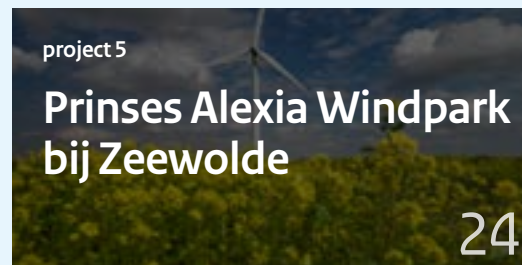
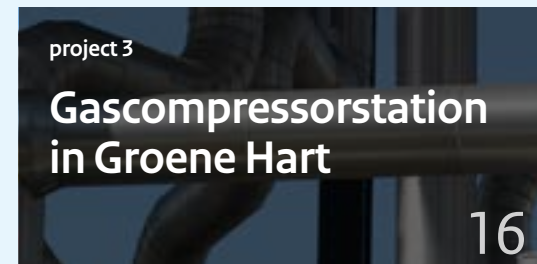

Inhoud

Voorwoord 3

Inleiding 4

Omgevingswet: eenvoudig en beter

Voorwoord

Er is in Nederland iets moois gaande op het gebied van grote, complexe projecten in de leefomgeving. Voorheen kostten dat soort projecten veel inzet en tijd en dus heel veel geld. Nu zien we dat het in veel gevallen ‘beter en sneller’ gaat. Dankzij nieuwe regelgeving en betere samenwerking met de betrokken overheden en belanghebbenden in de omgeving.

Deze publicatie vertelt de verhalen van zes grote projecten uit de wereld van de energiebedrijven, waarbij nieuwe wegen zijn gevonden om mensen, organisaties en bedrijven in de omgeving werkelijk deelgenoot te maken van het projectvraagstuk én van de oplossingen.

In deze projecten zijn bijzondere manieren gevonden om met de omgeving in gesprek te gaan en tot passende oplossingen te komen die rekening houden met de belangen van verschillende betrokkenen. Door in een vroeg stadium met de omgeving om de tafel te gaan zitten, kan tijdig in kaart worden gebracht welke belangen er spelen. Nog voordat de contouren van een project en een planning definitief vastliggen. Dat geeft meer ruimte om oplossingen te vinden waar iedereen zich in kan vinden. De ene keer door een leidingtracé aan te passen, de andere keer door toegangswegen naar een bedrijf of winkel op belangrijke momenten open te houden. Dat leidde soms tot het volledig uitblijven van zienswijzen en zelfs tot het intrekken van bezwaren.

Er is geen wet of richtlijn die kan vastleggen hoe zo’n participatietraject precies moet verlopen. Dat verwachten wij dus ook niet van de Omgevingswet die nu in de maak is en in 2018 wordt ingevoerd. Het is volstrekt helder dat het om de achterliggende intentie gaat: de beste oplossingen komen in goed overleg met alle betrokkenen tot stand.

Die benadering lijkt misschien soft, maar uiteindelijk blijken burgerparticipatie en omgevingsmanagement keiharde winst op te leveren: door betere samenwerking is er meer draagvlak en medewerking en zijn er minder bezwaren. En daardoor worden veel tijd en kosten bespaard. Niet alleen bij ons als energiebedrijven, maar ook bij de overheid. En daar profiteert ook de burger van.

Deze zes verhalen uit onze dagelijkse praktijk zetten wij met plezier in de etalage. Ter inspiratie voor iedereen die ergens in Nederland met een soortgelijk project aan de slag gaat. Het kan eenvoudiger, sneller en vooral beter!

PS: Energiebedrijven die een project hebben dat volgens hen ook in de etalage hoort, kunnen dat doorgeven via postbus.eenvoudigbeter@minienm.nl. Zo voegen we mooie hoofdstukken toe aan deze publicatie.

J.J. Fennema

CEO
N.V. Nederlandse Gasunie

P.H. Smink

CEO
NV Nuon Energy

I. Thijssen

Lid Raad van Bestuur
Alliander

J.F. de Haas

CEO
Eneco

J.P. Hamers

CEO
Warmtebedrijf Infra N.V.

J.M. Kroon

voorzitter raad van bestuur
TenneT TSO

Inleiding

Omgevingswet: eenvoudig en beter

Integrale benadering leefomgeving

Nieuwe maatschappelijke opgaven vragen om nieuw omgevingsrecht. Het huidige omgevingsrecht blijkt innovatieve, duurzame initiatieven in de weg te staan. Het is opgebouwd uit deelbelangen, maar de samenhang daartussen ontbreekt. Dat zou eenvoudiger en beter moeten kunnen. Om die reden wordt er hard gewerkt aan een Omgevingswet. Deze ene wet bundelt en vereenvoudigt alle wetten en regels op het gebied van de leefomgeving. De Omgevingswet omvat minder en overzichtelijker regels, biedt meer ruimte voor initiatieven en lokaal maatwerk en gaat uit van vertrouwen. De wet kiest bovendien voor een integrale benadering: de verschillende belangen worden in onderlinge samenhang beschouwd.

Ook bij complexe projecten met een publiek belang

De Omgevingswet bestaat uit zes kerninstrumenten: de omgevingsvisie, het programma, het omgevingsplan, de algemene regels voor activiteiten, de omgevingsvergunning en het projectbesluit. Dit laatste instrument, het projectbesluit, is van belang bij ingrijpende en ingewikkelde projecten met een groot publiek belang. Een voorbeeld is de aanleg van een windmolenproject, de bouw van een elektriciteitscentrale of grote (vaar)wegenbouwprojecten.

Een projectbesluit is een instrument voor Rijk, provincie en waterschap om complexe projecten met een publiek belang in de fysieke leefomgeving toe te staan. Het projectbesluit omvat één procedure waarin de hele besluitvorming inclusief het publieke belang integraal wordt meegenomen. Dit zorgt ervoor dat Rijk, provincie en waterschap een stuk slagvaardiger kunnen handelen en dat de besluitvorming rond grote, complexe infrastructurele projecten een stuk beter en sneller gaat.

Participatie als verplicht onderdeel

Een belangrijk en verplicht onderdeel van het projectbesluit is een brede verkenningsfase. Dat is een van de belangrijkste adviezen van

de commissie-Elverding, die in 2008 heeft onderzocht hoe de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van infrastructurele projecten kan worden verbeterd. De strekking van dat advies Sneller en Beter wordt nu uitgerold over het hele ruimtelijk domein. Overheden moeten straks bij het vaststellen van omgevingsvisies, programma's en omgevingsplannen aangeven hoe ze burgers, bedrijven en belanghebbenden hebben betrokken. Ook initiatiefnemers zijn straks verplicht om bij de aanvraag van een vergunning aan te geven hoe ze omwonenden en andere belanghebbenden hebben geïnformeerd en betrokken. Participatie is hiermee nog sterker verankerd. Hierdoor ontstaan vaak betere plannen, is er meer draagvlak en verlopen procedures soepeler.

Nu al Eenvoudig Beter

De Omgevingswet betekent een omvangrijke stelselherziening, die niet van de ene op de andere dag ingevoerd kan worden. De Omgevingswet vraagt zelfs om een heel andere werk- en denkwijze van overheden, burgers en bedrijven. Naar verwachting treedt de wet in 2018 in werking. Maar zo lang hoeft niemand te wachten. In de aanloop naar de formele inwerkingtreding, kan iedereen al in de geest van de Omgevingswet aan de slag gaan. De kernwoorden van de nieuwe aanpak zijn: open, samenhangend, flexibel, uitnodigend en innovatief.

De zes etalageprojecten in deze publicatie zijn daar uitstekende voorbeelden van. Deze projecten laten zien dat er door overheden en bedrijven al lang in de geest van de Omgevingswet wordt gewerkt. Ze bewijzen dat er innovatieve, creatieve oplossingen tot stand komen als burgers, belangengroepen en bestuursorganen in een vroeg stadium bij het besluitvormingsproces worden betrokken. Daarom zijn deze projecten een bron van inspiratie én een leidraad voor alle energiebedrijven en overheden bij het implementeren van de Omgevingswet.

PROJECT 1

Leiding over Noord van Rozenburg naar Rotterdam

PROJECT Leiding over Noord

Deze hoofdwarmtetransportleiding haalt restwarmte uit het industriegebied in de Rotterdamse haven en vervoert dat via Vlaardingen en Schiedam naar Rotterdam-West. De temperatuur van het speciaal samengestelde water is zo'n 120 graden. Via een warmtewisselingsysteem geeft het water aan het eind van het traject z'n warmte af aan het stadsverwarmingsnet van Rotterdam. Daarna gaat het afgekoeld terug naar het havengebied om opnieuw opgewarmd te worden.

PLAATS Van Rozenburg (havengebied) naar Rotterdam-West

LENGTE 2x16,8 kilometer (aanvoer en retour)

TYPE Industriële restwarmte

CAPACITEIT Warmte voor 45.000 huishoudens en vele grote bedrijven

MILIEUWINST Jaarlijks 95 kiloton minder CO₂-uitstoot

STAKEHOLDERS Meer dan 250

BOUW Voorjaar 2011 tot najaar 2014

KOSTEN 100 miljoen euro

EIGENAAR Eneco

Goed luisteren en maatwerk leveren

Het project 'Leiding over Noord' stond vanaf het begin onder tijdsdruk. De warmteleiding van Eneco moest klaar zijn voordat de energiecentrale bij het Marconiplein werd gesloten, anders zou een deel van de stad geen warmte meer krijgen. In 3,5 jaar werd een afstand van bijna 17 kilometer overbrugd, met water, wegen, woonwijken, parken en bedrijven.

Enorme besparing van tijd en kosten

Zonder goed omgevingsmanagement had de aanleg van Leiding over Noord twee keer zo lang geduurd. Daar is Eneco-omgevingsmanager Bianca Boverhoff stellig van overtuigd. 'En dat zou zeker miljoenen extra hebben gekost. Als je noodketels met noodgas moet installeren, gaat het echt om groot geld.'

De reden voor het aanleggen van de hoofdwarmtetransportleiding was het besluit van energiebedrijf E.On om de elektriciteitsfabriek nabij het Marconiplein te sluiten. Eneco had 3,5 jaar om een alternatief te realiseren. En het lukte: de leiding werd in oktober 2014 in werking werd gesteld.

Boverhoff was verantwoordelijk voor het omgevingsmanagement van het project. 'Het is een gezamenlijke prestatie van de teams voor techniek en omgevingsmanagement dat we dat gered hebben. Op de ene plek was vooral de technische uitdaging groot – bijvoorbeeld bij een boring onder de Nieuwe Waterweg door. Op de andere plek vroeg juist het omgevingsmanagement de meeste inspanning. We hebben elkaar voortdurend op ideeën voor oplossingen gebracht.'

Alle inbreng van stakeholders was welkom

Omgevingsmanagement was vanaf de eerste dag een belangrijk onderdeel van het project. 'We hebben het tracé opgeknipt in delen en per deel in kaart gebracht welke stakeholders daar een rol spelen. Met al die partijen hebben we contact opgenomen: gemeenten, bedrijven, grondeigenaren, bevoegd gezag, kabel- en leiding-

eigenaren, natuurorganisaties, particulieren en wijkcomités. De gemeenten Schiedam, Vlaardingen en Rotterdam zijn natuurlijk belangrijke partijen, omdat zij op grote delen van het tracé grondeigenaar zijn. Daarnaast zijn er partijen die logistiek gebruikmaken van de grond die zou worden opengelegd. We hebben mensen gebeld, zijn bij betrokkenen langsgegaan, we hebben avonden voor

JEROEN DE HAAS, BESTUURSVOORZITTER VAN ENECO GROEP

'Wederzijds vertrouwen geeft betere resultaten'

'Eneco wil graag een goede relatie met de mensen die wonen of werken in de omgeving waar wij actief zijn. We willen een goede buur zijn, want daarmee ontstaat wederzijds vertrouwen en komen we tot betere resultaten. Daarom betrekken we de omgeving vroegtijdig bij de ontwikkeling, de bouw en het beheer van onze energieprojecten. Samen geven we er vorm aan: we bespreken op welke manier de omgevingspartijen betrokken willen zijn, waar ze verbeterpunten zien en hoe ze geïnformeerd willen worden. Ook bezien we of zij in het project willen participeren, bijvoorbeeld door energie van dat specifieke project af te nemen. Mensen zijn daardoor ook deelnemer in het project en samenwerkingspartner.'

omwonenden belegd en allerlei middelen ingezet om persoonlijk contact te krijgen en zo veel mogelijk maatwerk te bieden.'

Alle partijen mochten hun inbreng al leveren vóór de aanleg van start ging, met als gevolg dat maar liefst 70 procent van het oorspronkelijk geplande tracé alsnog werd gewijzigd: de route van de leiding of de wijze van aanleg werd aangepast. Volgens Boverhoff was dat een logisch gevolg van het gekozen proces. 'Je wilt stakeholders vanaf het begin betrekken, maar je kunt niet helemaal zonder plan aankomen. Je moet dus wel een voorlopig ontwerp voorleggen, iets waarover je het kunt hebben, maar dat moet dus niet in beton zijn gegoten. Wij hebben bewust voor flexibiliteit gekozen en dat ook van de aannemer gevraagd.'

'Alle partijen mochten hun inbreng leveren, waardoor 70 procent van het oorspronkelijk geplande tracé alsnog werd gewijzigd'

Het resultaat: geen bezwaren

Een van die voorgestelde wijzigingen kwam uit de Schiedamse wijk Bijdorp. Daar hadden de omwonenden al langere tijd overlast van andere projecten zoals de verbreding van de A20 tussen Schiedam en het Kethelplein en de aanleg van een geluidsscherm. Boverhoff: 'Een belangrijk punt was dat de woningen in de wijk op staal gefundeerd zijn en dus kwetsbaar zijn voor de werkzaamheden en het werkverkeer dat bij zo'n groot infrastructureel werk komt kijken. Naar aanleiding van gesprekken over het voorlopig ontwerp hebben we besloten de warmteleiding daar niet door middel van een open ontgraving aan te leggen, maar door middel

Eneco-omgevingsmanager Bianca Boverhoff

van meerdere boringen. Dat kostte ruim 2 miljoen euro extra, maar daardoor hadden onze werkzaamheden beduidend minder impact en kwam er uiteindelijk geen enkel bezwaar meer uit de wijk. Bezwaren die er aanvankelijk waren tegen het kappen van groen zijn zelfs ingetrokken, nadat we uitleg hadden gegeven over de noodzaak ervan én over de plannen voor herinrichting na de aanleg.'

JACOMINA VAN ANDEL, BEWONERSORGANISATIE OUD MATHENESSE & HET WITTE DORP

'Vragen werden snel opgelost'

'De aanleg van de Leiding over Noord langs onze wijk was een plezierig traject. De leiding moest nu eenmaal worden aangelegd, daar doe je weinig aan. Als de communicatie dan zo goed verloopt als in ons geval, voorkom je problemen. De organisatie was op allerlei manieren bereikbaar: via telefoon, twitter, e-mail en tijdens informatiebijeenkomsten. Mensen werden in een goede sfeer te woord gestaan. Dat neemt een groot deel van de weerstand weg. Vaak ging het om heel praktische zaken in persoonlijke situaties, bijvoorbeeld: waar moet je langs om je kind naar school te brengen?

Wij hebben onze wijkkrant aangeboden als informatiemedium en daar heeft Eneco dankbaar gebruik van gemaakt. Zo werden de bewoners steeds goed geïnformeerd over wat er zou gebeuren. Eneco heeft in 2014 ook een bijdrage geleverd aan onze Lentemarkt met thema Duurzaam & Gezond, in de vorm van een trailer met informatie over duurzaamheid. Daarmee wilden ze de bewoners bedanken voor hun medewerking. Als je respect voor elkaar hebt en naar elkaar luistert, kun je zo'n project samen op een heel goede manier realiseren.'

Luisteren, geen trucje doen

Goed luisteren en maatwerk leveren, zijn volgens haar de kernwoorden van omgevingsmanagement. 'Je moet oprecht geïnteresseerd zijn in de ander. Goed luisteren, afspraken nakomen en geen trucje doen. Daarmee maak je het verschil.'

Zij kwam bijvoorbeeld in gesprek met een autodealer uit Vlaardingen, die maanden lang last zou krijgen van de werkzaamheden op zijn terrein. 'Hij had daar nieuwe auto's staan. Die mogen natuurlijk niet vies worden en moesten dus tijdelijk weg. Maar nieuwe auto's mogen geen kilometers maken. Daarom hebben we niet alleen de huur van een tijdelijke opslagruimte vergoed, maar ook het transport van de auto's daarnaartoe.'

Uiteindelijk werd op het hele tracé geen enkel bezwaar ingebracht tegen verleende vergunningen, meldt ze trots. Al kostte dat soms heel veel moeite. 'Er was bijvoorbeeld een industriële partij waarmee we anderhalf jaar hebben onderhandeld voor we op zijn terrein mochten. We móesten daar voor onze werkzaamheden zijn; er was geen alternatief.'

'De keuze voor een boring in plaats van ontgraven kostte ruim 2 miljoen euro extra, maar voorkwam bezwaren uit de wijk'

Erkenning van omgevingsbelangen

Omdat omgevingsmanagement en flexibiliteit zo belangrijk waren om de deadline te halen, legde Eneco de eisen daarvoor vast in het bestek. Aannemers die meededen aan de tender, moesten een plan voor omgevingsmanagement aanleveren en ook hun flexibiliteit

daarin aantonen. Uiteindelijk hebben drie aannemers de leiding aangelegd: Visser & Smit Hanab, de combinatie DuraVermeer-Nijkamp en Siers. Boverhoff: 'Tijdens de uitvoering hebben we de vinger goed aan de pols gehouden, om de kwaliteit die wij in gedachten hadden voor het omgevingsmanagement, te borgen. Er is nauw contact geweest tussen onze gebiedsmanagers, de omgevingsmanagers van de aannemers en de projectleiders bij de gemeenten.'

De aanleg van de leiding over Noord heeft binnen Eneco zelf het belang van omgevingsmanagement beter op de kaart gezet. 'Proactieve communicatie is een cruciale succesfactor gebleken. Ons stakeholderbewustzijn is hiermee op een veel hoger niveau gekomen. De technische projectleiders waren nog weleens sceptisch over omgevingsmanagement, maar dit project heeft hen de ogen geopend voor wat het kan opleveren. Andere projectteams die bijvoorbeeld met windenergie of elektriciteits- of gasnetten bezig zijn, nemen onze *lessons learned* over.'

MARC VAN DER LINDEN, BEWONERSWERKGROEP WESTWIJK (VLAARDINGEN)

'Het belang van omwonenden kreeg prioriteit'

'Wij hadden jarenlang ellende van allerlei werkzaamheden in onze buurt. Toen eindelijk alles netjes was, kwam het project Leiding over Noord. Over net afgewerkte straten zou weer zwaar materieel rijden en het park waar veel mensen fietsen, wandelen en hun hond uitlaten, zou helemaal worden afgezet. Dat leverde in eerste instantie allerlei bezwaarschriften op. Eneco is daar heel goed mee omgegaan. Ze hebben niet alleen oog voor het commercieel belang gehad, maar ook voor burgerbelangen. De werkwijze is aangepast waardoor de overlast erg meeviel: het zware verkeer kreeg een aparte afrit van de snelweg en het park bleef vrijwel altijd deels open. En als het even een paar dagen dicht moest, hoorden we het tijdig. Het belang van de omwonenden heeft dus prioriteit gekregen. De communicatie is altijd heel goed geweest, mede dankzij een gezamenlijke WhatsApp-groep en we hebben elkaar ook regelmatig live gesproken.'

PROJECT 2

De Nieuwe Warmteweg in Rotterdam

PROJECT De Nieuwe Warmteweg
Deze hoofdwarmtetransportleiding haalt restwarmte uit het industriegebied van de haven van Rotterdam en vervoert dat via Hoogvliet en Charlois naar Feijenoord, in het centrum van de stad. De temperatuur van het speciaal samengestelde water is 98° tot 120° C. Via een warmtewisselingsysteem geeft het water aan het eind van het traject z'n warmte af aan het stadsverwarmingsnet. Daarna gaat het afgekoeld terug naar Rozenburg, om daar opnieuw opgewarmd te worden.

PLAATS Van Rozenburg (havengebied) naar Rotterdam-Centrum

LENGTE 2x26 kilometer (aanvoer en retour)

TYPE Industriële restwarmte, vervoerd als water van 98° tot 120° C

CAPACITEIT Warmte voor 50.000 huishoudens

MILIEUWINST Jaarlijks 70 tot 80 kiloton minder CO₂-uitstoot

BOUW Zomer 2012 tot voorjaar 2014

STAKEHOLDERS Honderden

KOSTEN 100+ miljoen euro

EIGENAAR Warmtebedrijf Rotterdam

De duizend puzzelstukjes rond de Erasmusbrug

De aanleg van ‘De Nieuwe Warmteweg’ in Rotterdam had heel wat voeten in de aarde. Toppunt was de afsluiting van de Erasmusbrug: die moest maar liefst twee weekenden dicht. De ultieme uitdaging op het gebied van omgevingsmanagement. Bouwer Visser & Smit Hanab slaagde erin ‘duizend puzzelstukjes in elkaar te laten vallen.’ Het project wordt in Rotterdam nu als voorbeeldproject beschouwd.

Warm water naar hartje Rotterdam

De Nieuwe Warmteweg is een innovatief project. Restwarmte afkomstig uit het industriegebied in de Rotterdamse haven wordt via een 26 kilometer lange leiding naar hartje stad vervoerd en afgeleverd aan de warmtenetten van Eneco en Nuon. De leiding werd in de periode tussen 2012 en 2014 aangelegd. Belangrijkste redenen

RINUS VAN DONK, LANDHUIS DE OLIPHANT

‘Het werk is goed met de ondernemers afgestemd’

.....

‘Voor de aanleg van De Nieuwe Warmteweg moest onze oprijlaan worden opgebroken. Wij hebben een prachtig historisch landhuis dat zo’n 150 keer per jaar als trouwlocatie dient. Bruidsparen komen in limousines, antieke bussen, koetsen met paarden, noem maar op. Een bruiloft moet je natuurlijk niet verstoren – die bruiden zijn vaak al gespannen genoeg. De aannemer heeft de planning heel goed met ons afgestemd. De belangrijkste werkzaamheden zijn uitgevoerd in de periode waarin minder huwelijken worden gesloten. Daarnaast is er een noodoprit aangelegd. Alles is perfect gegaan. Dat hoor ik ook van de andere ondernemers die aan deze weg zitten: iedereen is tevreden over hoe het allemaal is verlopen.’

voor de aanleg was de toegenomen energievraag en de wens om de energievoorziening duurzamer te maken.

Het eerste deel van de leiding was volgens Co Hamers, directeur van Warmtebedrijf Rotterdam en opdrachtgever, relatief gemakkelijk aan te leggen: ‘Meer dan de helft van de leiding ligt in een leidingstrook: een strook grond die volgens het bestemmingsplan is bedoeld voor kabels en leidingen. Je moet alsnog het hele vergunningtraject doorlopen, maar dat levert geen al te complexe situaties op. Het laatste deel van de leiding loopt echter door woonwijken en gaat daarna zelfs onder het schiereiland Katendrecht door, naar het hart van de stad. Voor dat deel van het project was omgevingsmanagement van cruciaal belang.’

Zware eisen aan omgevingsmanagement

Warmtebedrijf Rotterdam schreef voor de aanleg van de leiding een tender uit. De eisen voor omgevingsmanagement kregen daarbij een zwaar gewicht. Hamers: ‘Omgevingsmanagement moet integraal onderdeel zijn van zo’n complex project.’ Aannemer Visser & Smit Hanab haalde in het voorjaar van 2012 de opdracht binnen. ‘We hadden dezelfde visie op omgevingsmanagement’, vertelt Hamers, ‘en hebben die ook contractueel vastgelegd.’ Wel was de aannemer vrij in de precieze uitvoering. ‘Omgevingsmanagement zit in heel veel kleine regelingen zoals verkeersomleidingen en de tijden waarop de geluidsoverlast wordt veroorzaakt. De coördinatieverplichting daarvoor lag bij de aannemer, dat is voor alle partijen praktischer. Wij hielden als opdrachtgever de

vinger aan de pols, bijvoorbeeld door regelmatig bij de toenmalige deelgemeenten te checken of er incidenten werden gemeld. Dat bleek nauwelijks het geval.’

Luisteren naar waar de zorgen liggen

Voor aannemer Visser & Smit Hanab was het project een prachtige uitdaging. Niet alleen qua techniek, maar zeker ook qua omgevingsmanagement, vertellen projectdirecteur Cees Labeur en omgevings- en communicatiemanager Marjolein Boer. Labeur: ‘We zijn begonnen met het inventariseren van mogelijke knelpunten en betrokken partijen. Daarbij hebben we heel goed geluisterd naar waar de zorgen liggen.’

‘Hoe meer je in omgevingsmanagement investeert, hoe soepeler alles loopt’

Boer: ‘Persoonlijk contact was het kernwoord. We hebben bijvoorbeeld bewonersavonden georganiseerd en alle ondernemers zoveel mogelijk persoonlijk benaderd. Het is belangrijk om niet alleen maar feitelijk te communiceren over waar en wanneer welke overlast te verwachten is, maar mensen ook mee te nemen in het waarom. We hebben uitgelegd wat dit project inhoudt: dat er met een geweldige technische prestatie restwarmte naar de stad wordt gehaald.’

‘We hebben het bovendien ook leuk gemaakt: hondenbotten uitgedeeld in een uitlaatgebied, bij bezienswaardige werkzaamheden op vrijdagmiddag een ijscoke laten komen, op basisscholen in ‘CO₂-lessen’ uitgelegd wat we aan het doen waren. Die pluscommunicatie zorgde ervoor dat er uiteindelijk heel weinig weerstand was tegen de aanleg.’

Volgens Labeur veranderde een kritische houding daardoor in een houding van welwillendheid. ‘Er was bijvoorbeeld een voorzitter van een bewonerscommissie die aanvankelijk erg kritisch was, maar uiteindelijk bijna dagelijks mooie foto’s naar ons stuurde. Dat kan alleen als je je als aannemer verplaatst in de omwonenden: hoe zou ik reageren, wat zou ik geregeld willen hebben? Het gebeurde een keer dat de werkzaamheden uitliepen en het werk een deel van de nacht moest doorgaan. Als je zoiets niet zou uitleggen, zou dat veel weerstand oproepen. Maar nu boden de omwonenden de mannen die moesten doorwerken koffie aan.’

Erasmusbrug twee weekenden dicht

Tijdens de aanleg van de leiding werd de Erasmusbrug twee weekenden afgesloten. Een ramp voor omwonenden en verkeer en dus de ultieme uitdaging qua omgevingsmanagement. Twee leidingen voor aanvoer en retour, elk 1500 meter lang, werden onder het schiereiland Katendrecht door getrokken, op 50 en 60 meter diepte. ‘Los van de complexe techniek, moesten duizenden puzzelstukjes in elkaar vallen’, vertelt Boer. ‘Het aantal stakeholders was bijna oneindig: het verkeer tussen Noord en Zuid, het monumentale hotel New York, de cruise-terminal waar allerlei evenementen zijn, de hulp- en veiligheidsdiensten, de omwonenden. Alleen voor deze twee weekenden hadden we al een team van acht mensen ingezet dat bijna zes maanden in de weer was om de hele operatie voor te bereiden. Gelukkig verliep het uiteindelijk allemaal perfect. Het was een feest om mee te maken.’

Voor elk probleem een maatwerkoplossing

Problemen van omwonenden en ondernemers zijn zoveel mogelijk met maatwerk opgelost. Boer: ‘Er was bijvoorbeeld een bloemen- en plantenzaak die net rond Valentijnsdag niet toegankelijk zou zijn. Dat is natuurlijk een ramp voor zo’n ondernemer. We hebben de werkzaamheden zodanig aangepast dat de weg rond die tijd wél begaanbaar was.’

CORINA HENSEN, BUURTVERENIGING BUURT BESTUURT WIJK WESTPUNT (HOOGVLIET):

‘Alle beloften zijn nagekomen’

‘Aanvankelijk werden we verrast door een brief van de aannemer waarin stond dat het speeltuintje in onze wijk op de schop zou gaan. Er moest geboord worden om leidingen onder de Oude Maas door te trekken. Toen hebben we direct een bewonersavond belegd. De opkomst was groot, veel mensen maakten zich zorgen, iedereen had vragen. Maar al onze vragen werden beantwoord en er werden veel zorgen weggenomen.

In de tijd daarna is de communicatie prima verlopen. Alle beloften zijn nagekomen. De aannemer nam vaak contact met ons op. Binnen de wijk hadden wij onze eigen kanalen van website en e-mail. Aan het eind van het traject kwam er een ijscoboer langs die gratis ijsjes uitdeelde. De aannemer heeft ook de buurtbarbecue gesponsord die we als afsluiting hadden georganiseerd en kwam bovendien zelf ook langs. Al met al zijn wij erg tevreden over hoe het project is verlopen. Hier kunnen anderen nog wat van leren.’

Op die manier maakte de aannemer graag vrienden. Boer: ‘Het is een kleine moeite om in de tijd dat je in een bepaalde buurt werkt daar ook zoveel mogelijk producten te betrekken. Als we bijvoorbeeld een bos bloemen nodig hadden, kochten we die bij deze bloemenzaak. En onze flyers hebben we bij een kopieerzaak in de wijk laten maken.’

Volgens Labeur en Boer zit er altijd spanning tussen uitvoering en omgevingsmanagement: de uitvoering moet zo vlot mogelijk, maar omgevingsmanagement kost tijd. 'Toch bespaar je met bezuinigen op omgevingsmanagement uiteindelijk niets', meent Boer. 'Integendeel: hoe meer je erin investeert, hoe soepeler alles loopt.' Labeur is het daarmee eens: 'Ik kan het niet in euro's uitdrukken, maar besparen op omgevingsmanagement is absoluut verkeerde zuinigheid.'

'Bij dit project wordt met een geweldige technische prestatie restwarmte naar de stad gehaald'

De inspanningen rond omgevingsmanagement bleven niet onopgemerkt. Na de voltooiing van het project liet de gemeente Rotterdam in een brief aan Warmtebedrijf Rotterdam en Visser & Smit Hanab weten dat het omgevingsmanagement rond de aanleg van De Nieuwe Warmteweg als voorbeeld dient voor andere projecten in de stad.

PROJECT 3

Gascompressorstation in Groene Hart

PROJECT Gascompressorstation

PLAATS Wijngaarden

OMVANG STATION 6 grotere gebouwen en
5 kleinere

COMMUNICATIE Drie voorlichtingsbijeenkomsten, twaalf nieuwsbrieven voor belanghebbenden, inspraak omwonenden bij de landschappelijke inpassing van het compressorstation, aangepaste verlichting en integratie bestaand meet- en regelstation in het nieuwe compressorstation.

RESULTAAT Veel minder ingediende zienswijzen, meer goodwill, een goede relatie met de omgeving, een park dat ook voor recreatie wordt gebruikt.

BOUW 2011

KOSTEN omgevingsmanagement:
circa 2,5 miljoen euro

EIGENAAR GasUnie

Invloed uitoefenen in plaats van doorvechten

Gasunie nam in oktober 2011 een nieuw gascompressorstation in gebruik vlakbij het dorp Wijngaarden, aan de rand van het Groene Hart. Omwonenden, gemeente en provincie maakten zich zorgen over de veiligheid en de verstoring van het beschermde polderlandschap en kwamen in protest. Maar in goed overleg werden de meeste bezwaren opgelost.

Bouwen in het Groene Hart

Een compressorstation bouwen in het Groene Hart. Dat was niet zo'n best uitgangspunt voor een goede relatie met de omgeving. Age Yska is de speciaal voor het project aangestelde omgevingsmanager van Gasunie. 'De dag nadat we de plannen presenteerden, werd het actiecomité 'Wijngaarden ontploft' opgericht. Omwonenden zagen al pijpleidingen en industriële gebouwen verrijzen in het landelijke poldergebied en maakten zich zorgen over de veiligheid.'

De bouw van het compressorstation maakte deel uit van de aanleg van de Noord-Zuid-route: vele kilometers extra aardgastransportleidingen van het Noorden naar het Zuiden van Nederland. De compressorstations brengen het gas op de juiste druk om verder te kunnen worden getransporteerd.

De grote uitbreiding van het gastransportnet was nodig omdat de vraag naar gas toeneemt en de binnenlandse voorraden afnemen, vertelt Gerrit Renkema, jurist bij Gasunie. 'Er moet meer gas worden geïmporteerd om de gasvoorziening in de toekomst op peil te houden. Daarnaast heeft gas een belangrijke rol in de transitie naar zonne- en windenergie. Zon en wind zijn immers niet altijd voorradig, dan kunnen gasgestookte elektriciteitscentrales snel bijschakelen om de vraag naar energie over te nemen.'

Eén aftakking van de Noord-Zuid-route loopt van Wijngaarden – in de Alblasserwaard – naar Zeeland. Bij Wijngaarden moest een nieuw compressorstation komen om het gas ook naar het zuiden te kunnen vervoeren.

Goede informatievoorziening

Om het project in goede harmonie met de omgeving te kunnen realiseren, zette Gasunie omgevingsmanagement in. De eerste pijler hiervan was: de mensen goed informeren. Gasunie investeerde veel tijd en energie in goede informatievoorziening, zowel vóór als tijdens de bouw van het compressorstation en al ruim voordat de formele vergunningenprocedures bij de provincie en de gemeente van start gingen. Dit gebeurde onder meer in de vorm van voorlichtingsavonden en periodieke nieuwsbrieven. Daarnaast werd in het gebouw van de nabij gelegen Natuur- en Vogelwacht een presentatieruimte ingericht, met informatie en foto's over het project. Omwonenden konden met hun vragen terecht in een speciaal ingerichte en door Gasunie bemande bestelbus, die tijdens de bouw van het station in de buurt geparkeerd stond.

Renkema: 'Mensen vroegen ons bijvoorbeeld hoeveel lawaai zo'n station maakt en of het kan ontploffen. En ook hoeveel bouwverkeer er door hun straat zou komen.' Een voor de hand liggende vraag van omwonenden, onder andere verenigd in het Gebiedsplatform Groot Ammers en de Stichting Behoud Polders Graafstroom, was natuurlijk ook waarom het compressorstation uitgerekend in Wijngaarden moest komen. Renkema: 'Wij hebben ons best gedaan om uit te leggen dat het niet anders kon. Langs het transportnetwerk is om de 80 kilometer een compressorstation nodig, omdat anders de druk in de leidingen te veel zakt en het gas niet meer kan worden vervoerd. Plaatsing van het station buiten het Groene Hart zou de afstand te groot maken, met te veel drukverlies tot gevolg. Bovendien zouden er

elders veel extra leidingen moeten worden aangelegd. Dat zou eveneens een druk op de omgeving geven, nog afgezien van de kosten.'

Tegenstanders deelgenoot maken

De tweede pijler van het omgevingsmanagement was: de tegenstanders deelgenoot maken van het project. Al zouden de meeste bewoners het liefst hebben dat het compressorstation er niet kwam, doel was hen zo ver te krijgen dat ze toch wilden meedenken over de manier waarop het station gerealiseerd zou worden. Deze strategie bleek succesvol: de meerderheid van de omwonenden en belangenorganisaties realiseerde zich dat zij beter invloed konden uitoefenen op de plannen dan een achterhoedegevecht voeren tegen de komst van het station. Renkema: 'We hebben het aantal zienswijzen op de voorgenomen wijziging van het bestemmingsplan aanzienlijk kunnen beperken.' Yska: 'Mensen realiseerden zich ook dat het station er sowieso moest komen vanwege het nationaal belang van een goede energievoorziening.'

'We hebben het aantal zienswijzen op de voorgenomen wijziging van het bestemmingsplan aanzienlijk kunnen beperken'

Ook de gemeente Graafstroom, waaronder Wijngaarden valt, en de provincie Zuid-Holland, die oorspronkelijk niet overliepen van enthousiasme voor de plannen, lieten zich overtuigen. Op twee voorwaarden: het station moest landschappelijk worden ingepast én er moest compensatie plaatsvinden van natuur- en landschapswaarden. Renkema: 'De milieueffectrapportage, die de gevolgen voor het milieu en de omgeving inzichtelijk maakte, speelde een belangrijke rol bij hun verandering van houding. In de rapportage zijn achttien alternatieve locaties onderzocht, die allemaal niet of

Age Yska, omgevingsmanager van Gasunie

minder geschikt bleken. Bijvoorbeeld omdat er te weinig ruimte was of omdat het station te dicht op de bebouwing zou komen.'

Een kleine groep mensen bleef zich verzetten en procedeerde door tot aan de Raad van State, maar kreeg geen gelijk. Yska: 'Ook met deze mensen zijn we tot het einde toe in gesprek gebleven, om de verhoudingen zoveel mogelijk te normaliseren. Zo'n compressorstation staat er misschien wel vijftig jaar, dus je blijft elkaar voortdurend tegenkomen.'

Afspraken maken en nakomen

In zaken waar het nationaal belang – de leveringszekerheid van gas – en het lokaal belang – natuur en veiligheid – botsen, komt doorgaans een hoop emotie kijken, aldus Yska. 'Dan komt het erop aan om heel goed te luisteren naar de mensen en hun duidelijk te maken dat bepaalde uitgangspunten hard zijn, maar dat er ook zaken zijn waarover zij kunnen meepraten. Vervolgens ga je met elkaar in gesprek. De punten waar je niet uitkomt, moet je soms even parkeren en je vooral concentreren op de gezamenlijke belangen. Daarnaast is het zaak om tot concrete afspraken te komen en die ook na te komen. Zo creëer je vertrouwen.'

Gasunie en de omwonenden, gemeente en provincie kwamen op die manier tot een aantal afspraken. Zo wordt het station 's nachts verlicht met onzichtbare, infraroodverlichting in plaats van permanente, felle verlichting. Ook is een bestaand, kleiner meet- en regelstation van Gasunie geïntegreerd in het nieuwe station, wat in ieder geval één station in het gebied scheelt.

Een belangrijke afspraak was ook dat het compressorstation werd ingepast in het landschap. Renkema: 'Het landschapsplan is in breed overleg met de omgeving tot stand gekomen. Nu is er een groot park rondom het compressorstation aangelegd, met boomgroepen, rietvelden en sloten, om het zicht op de compressor-

gebouwen tot het minimum te beperken. De gebouwen zijn grijs, groen en bruin en vallen weg tegen de achtergrond. En in het park staat een beeld, waarin tegeltjes met gedichtjes van leerlingen van de plaatselijke basisschool zijn verwerkt.'

Ten slotte heeft Gasunie ook maatregelen getroffen voor de beschermde diersoorten die in het naastgelegen Alblasserbos voorkwamen: heikikkers, bittervoorns en kleine modderkruipers. Dat was een eis vanuit de Flora- en faunawet. Yska: 'Onder begeleiding van een ecologisch bureau hebben we de dieren vóór het bouwrijp maken verplaatst naar een vergelijkbaar gebied. En voor de heikikkers is er een nieuwe poel teruggekomen.'

JACQUES VERHAGEN, NATUUR- EN VOGELWACHT

'Natuur- en landschapswaarden zijn gecompenseerd'

.....

'Wij waren tegen de komst van het gascompressorstation omdat dit niet past in het polderlandschap en grote gevolgen had voor de beschermde diersoorten in het gebied. Wij hebben ons verzet echter gestaakt toen de gemeente Graafstroom 'om' ging. Niet omdat we het er toen plotseling wel mee eens waren, maar wel omdat wij ons realiseerden dat we beter konden proberen invloed uit te oefenen op de plannen, dan een gevecht tegen windmolens te voeren. Dankzij onze invloed is het station uiteindelijk landschappelijk goed ingepast en heeft er compensatie plaatsgevonden van natuur- en landschapswaarden. Het overleg met Gasunie is altijd goed verlopen, men hield zich aan de afspraken.'

PROJECT 4

Ergienetwerken Leiderdorp

PROJECT Vervanging elektriciteits- en gasnetwerk

PLAATS Kerkwijk in Leiderdorp

COMMUNICATIE Aankondigingsbrief aan de 480 inwoners van Kerkwijk en een speciale projectwebsite met uitleg over de werkzaamheden, planning en voortgang.

RESULTAAT 50 procent minder telefoontjes en vragen bij klantenservice Liander, gemeente Leiderdorp en monteurs op straat.

AANLEG 2014/2015

EIGENAAR Netbeheerder Liander

Alle vragen, antwoorden en de planning online

In de Leiderdorpse woonwijk Kerkwijk is in 2014 en 2015 het elektriciteits- en gasnetwerk vervangen. De bewoners van de wijk konden de werkzaamheden van Liander van dag tot dag volgen op internet, via een speciale projectpagina.

Werkzaamheden met overlast

De wijk Kerkwijk telt 480 huishoudens, een basisschool en een aantal mkb-bedrijven. In 2014 en 2015 kregen zij te maken met ingrijpende werkzaamheden van netbeheerder Liander en waterbedrijf Oasen. Liander verving de hoofdleidingen, leidingen en kabels naar alle individuele woningen en panden. Tegelijkertijd vernieuwde Oasen ook de drinkwaterleidingen.

Werkzaamheden aan kabels en leidingen gaan doorgaans niet onopgemerkt voorbij in een woonwijk: straten liggen enige tijd open en mensen worden diverse keren afgesloten van gas of elektriciteit. Dat kan een paar seconden, maar ook een paar uur duren.

Ook moeten de monteurs van Liander uiteindelijk in de huizen zelf zijn om de aansluitingen te vernieuwen. In dat geval moeten de bewoners dus thuis zijn. Lieke Poorthuis van de marketingafdeling van Liander: 'Ons werk gaat helaas gepaard met enige overlast. Daarom zoeken we altijd goed contact met de omgeving van onze projecten. We doen ons uiterste best om de overlast te beperken en proberen duidelijk te zijn over de werkzaamheden die we uitvoeren.'

Normaalgesproken stuurt Liander voor de start van dit soort werkzaamheden een brief aan de bewoners, waarin staat wanneer de werkzaamheden beginnen en eindigen, wat de mensen daarvan gaan merken en waar zij zich kunnen melden met vragen. Maar bij dit project ging Liander anders te werk. Voor het eerst werd ook een projectwebsite ingezet, met algemene informatie over de werkzaamheden en een planning op straatniveau.

'Wij krijgen meer dan 10.000 klantvragen per jaar over geplande werkzaamheden, dus blijkbaar is er behoefte aan meer informatie dan in de aankondigingsbrief staat. Met een permanente, actuele stroom van informatie voorzag de webpagina in Kerkwijk in die behoefte en gaven wij concreet invulling aan omgevingsmanagement.'

BEWONERS AAN HET WOORD:

'Wij zijn goed op de hoogte gehouden'

De bewoners reageerden in een bewonersenquête op de werkzaamheden. De reacties zijn vooral positief: 'De aankondigingsbrief en de website vullen elkaar goed aan. De website als extra communicatiemiddel zorgt voor volledige informatie en een compleet beeld van de werkzaamheden.'

'Ik bezoek de website als ik meer wil weten over de planning of op zoek ben naar actuele informatie. De site is informatief, gedetailleerd en begrijpelijk.' De eigenares van stomerij Jeanette is ook tevreden: 'De communicatie met Liander verliep heel goed. Wij zijn goed op de hoogte gehouden van het verloop van de werkzaamheden. De straat voor onze deur werd niet doordeweeks maar in het weekeinde opengebroken, zodat onze klanten daar geen last van hadden.'

Veel minder telefoontjes met vragen

De algemene projectinformatie op de site was uitgebreider dan in de aankondigingsbrief. De website bevatte bijvoorbeeld een overzicht van veel gestelde vragen (wat gaat er gebeuren, wat betekent dit voor mij, wie zijn erbij betrokken?) en een animatiefilmpje, waarin werd uitgelegd wat Liander precies doet bij het onderhoud en de vernieuwing van het energienetwerk.

Op een plattegrond en een kalender, met balkjes in verschillende kleuren per straat, was te zien wanneer en waar welke werkzaamheden zouden plaatsvinden. Daarnaast konden de inwoners zich aanmelden voor een digitale nieuwsbrief, die ook integraal op de website werd gepubliceerd. Poorthuis: 'We gaven in de nieuwsbrief wekelijks een update, bijvoorbeeld over opgelopen vertraging of over speciale technieken om te graven rond de wortels van beschermde bomen in de wijk.'

'De website heeft zowel voor de monteurs, de klantenservice van Liander als de gemeente voor verlaging van de werkdruk gezorgd'

Het resultaat was dat de klantenservice van Liander, de gemeente Leiderdorp én de monteurs op straat aanzienlijk minder vragen en telefoontjes kregen. Simpelweg omdat de bewoners het antwoord op hun vragen online konden vinden. 'Mensen bellen regelmatig over vrij algemene dingen: waarom gaan jullie deze werkzaamheden uitvoeren, hoe ver zijn jullie en wanneer is mijn straat aan de beurt? Ook de monteurs zijn vaak wel een half uurtje per dag bezig met vragen te beantwoorden. De website heeft dus zowel voor hen, de klantenservice van Liander als de gemeente voor verlaging van de werkdruk gezorgd.'

De projectpagina heeft echter niet al het persoonlijk contact overbodig gemaakt, benadrukt Poorthuis. ‘Natuurlijk hebben onze projectleider, monteurs en uitvoerders ter plaatse overleg gehad met de inwoners en ondernemers in Kerkwijk, en dat is ook helemaal niet erg.’

Elk project een eigen website kan niet uit

Een website waar klanten zelf antwoorden vinden op hun vragen: dat klinkt efficiënt. Maar het ontwikkelen en bijhouden van de website en de wekelijkse nieuwsbrieven heeft Liander toch ook veel tijd en geld gekost. Volgens Poorthuis zaten de grootste investeringen in het begin. ‘Het was een intensief traject omdat we op de projectpagina meer uitleg gaven dan we normaal deden. Over de inhoud van de website had ik iedere week overleg met de projectleider en uitvoerder. Werkendeweg hebben we dingen aangepast. Wat hebben bijvoorbeeld uitgezocht wat de beste manier is om een planning weer te geven. Uiteindelijk bleek een plaatje veel duidelijker dan woorden, zoals we oorspronkelijk van plan waren.’

‘We hebben uitgezocht wat de beste manier is om een planning weer te geven. Een plaatje bleek veel duidelijker dan woorden’

Halverwege het project heeft Liander een buurtervaringsonderzoek gedaan, om te kijken hoe de inwoners van Kerkwijk de informatievoorziening beoordeelden. Daaruit bleek dat zij de website erg waardeerden als aanvulling op de aankondigingsbrief. De brief bleek handig om te weten te komen dát de werkzaamheden beginnen, de website werd vooral geraadpleegd voor het hoe en waarom. Overigens keken de meeste mensen in de praktijk pas op de site als de monteurs van Liander bijna voor de deur stonden.

De permanente online communicatie is dus goed bevallen, toch blijft de Kerkwijk-pagina enig in zijn soort. Poorthuis: ‘Wij hebben 3 miljoen klanten in vijf provincies, het is niet rendabel om voor ieder project een aparte pagina in te richten. Maar wij willen wel aansluiten op de technologie en sociale media en ook inspelen op de maatschappelijke behoefte aan informatie. Brieven worden langzaamaan ingehaald door geavanceerdere communicatiemiddelen. Daarom gaan we de koers die we in Kerkwijk hebben ingezet wel vervolgen, maar op een andere, meer efficiënte manier.’

Optimaliseren van online dienstverlening

De netbeheerder denk nu na over een vorm waarbij actuele projectinformatie wordt gekoppeld aan het storingsoverzicht op Liander.nl. ‘Het zou mooi zijn als klanten niet alleen kunnen zien of er een storing is in hun postcodegebied, maar ook of er werkzaamheden staan gepland en wat deze inhouden. Wij willen de online dienstverlening optimaliseren zodat klanten al hun zaken digitaal kunnen afhandelen: een storing melden, een zwaardere of lichtere elektriciteitsaansluiting aanvragen, melden dat ze zonnepanelen op hun dak gaan leggen... Aangezien werkzaamheden aan kabels en leidingen onze core business zijn, is het logisch dat onze communicatie daarover ook elektronisch plaatsvindt.’

PROJECT 5

Prinses Alexia Windpark bij Zeewolde

PROJECT Windpark Prinses Alexia
PLAATS Zeewolde
AANTAL TURBINES 36
HOOGTE 150 meter (met wiek in hoogste stand)
CAPACITEIT 122 megawatt, stroom voor
88.000 huishoudens
BETROKKEN HUISHOUDENS 63
BOUW eind 2011 tot eind 2012
KOSTEN 150 miljoen euro
EIGENAAR Nuon

Iedereen profiteert van de polderwind

Het idee voor het Prinses Alexia Windpark bij Zeewolde werd bij de inwoners zelf geboren. En al werd NUON door omstandigheden uiteindelijk eigenaar van het park, de agrariërs in de omgeving zijn nog steeds enorm betrokken bij hun windmolens. Hoe iedereen profiteert van de wind.

De polder: ideale plek voor windmolens

Waar vind je een betere plek voor windmolens dan in de Nederlandse polder? De rechte lijnen in het landschap vormen de ideale setting voor windmolens op een rij. Geen wonder dat de boeren rond Zeewolde al voor de millenniumwisseling plannen hadden om windturbines op hun land te plaatsen. Soms individueel, maar ook in groepjes.

Op aandringen van de provincie Flevoland bundelden de agrariërs in 2007 hun krachten in Windmolenvereniging De Zuidlob. Liever een gecoördineerd en gezamenlijk plan dan hier en daar wat windmolens, zo was de beleidslijn van het provinciebestuur. Bovendien wilde de provincie de bouw van nieuwe windparken combineren met het saneren van verouderde turbines. Zuidlob werd een pilot-project voor dat beleid.

Eén plan voor 63 huishoudens

Het gebied dat de provincie aanwees als locatie voor het nieuw te bouwen windpark, is aan alle zijden duidelijk begrensd door wegen. Daarbinnen wonen 63 huishoudens, vrijwel allemaal met een agrarisch bedrijf. De bewoners sloegen de handen ineen, analyseerden de bestaande plannen en maakten samen één nieuw plan.

Agrariërs die al in een vergunningentraject zaten voor een kleinschalig plan, staakten hun aanvraag in ruil voor een aandeel in het grotere, gezamenlijke project. De groep werd het ook eens over de verdeling van de aandelen en opbrengsten, de vergoedingen in situaties van pacht of erfpacht, de regels voor grondgebruik en de toegang voor beheer en onderhoud.

In 2007 waren de plannen vrijwel in kannen en kruiken en schreef de vereniging een tender uit onder ontwikkelaars en energiebedrijven voor de verdere ontwikkeling en bouw van de 36 windmolens. Daarbij kwam Nuon, eigenaar van het naastgelegen windpark Eemmeerdijk, als beste uit de bus.

De winst van samenwerken

‘Vanaf dat moment zijn we nauw gaan samenwerken met Windmolenvereniging De Zuidlob’, vertelt Joost de Gooijer, projectontwikkelaar windenergie bij Nuon. Het energiebedrijf kwam min of meer in een gespreid bedje. Het draagvlak was groot, de organisatiestructuur was al geregeld. ‘Het bestuur van de vereniging zat met alle betrokken boeren aan de keukentafel om eensgezinde afspraken te maken.’

‘Zonder goed omgevingsmanagement komt een windpark er niet of duurt het twee keer langer’

In 2008 kwamen Nuon en de windmolenvereniging tot een samenwerkingsovereenkomst. Nuon werd voor 5 procent aandeelhouder, de agrariërs samen voor 95 procent. Nuon nam de ontwikkeling van het park op zich en sloot ook een overeenkomst voor de inkoop van de stroom. Bij beslissingen zoals de keuze voor het type turbine hadden beide partijen een even zware stem. ‘Het gebeurde weleens dat de stemmen staakten, maar dat gaf alleen maar een goede

discussie en een beter besluit,' zegt De Gooijer. 'Uiteindelijk kwamen we er altijd uit. Soms had het misschien sneller gekund, maar in een samenwerking wil je nu eenmaal samen besluiten nemen. Het ging immers wel om de mensen die nu tussen de windmolens wonen. Omgevingsmanagement kost tijd aan de voorkant, maar uiteindelijk bespaar je er proceduretijd mee.'

'De mensen die het dichtst bij de turbines wonen, krijgen een vergoeding wegens geluidsoverlast'

Problemen vanwege de crisis

Dankzij de Rijkscoördinatieregeling, van toepassing bij energieprojecten van meer dan 100 MegaWatt, werden alle vergunningen centraal gecoördineerd door het Rijk, en verliep de vergunningprocedure heel snel. 'We vroegen de vergunningen aan in 2009 en kregen die al in 2010. Normaal gesproken duurt dat wel een paar jaar.'

Maar toen begonnen ineens de problemen. Door de economische crisis stelden de banken strengere eisen aan de financiering. De agrariërs zouden, anders dan in het oorspronkelijke plan, flink eigen geld moeten inbrengen. Dat was niet voor iedereen haalbaar. 'Vanaf dat moment zijn we op zoek gegaan naar andere vormen van financiering', vertelt de Gooijer. 'Allerlei mogelijkheden zijn onderzocht, maar de bijkomende kosten en risico's bleken te hoog. Na een jaar praten en uitzoeken hebben we gezamenlijk besloten dat Nuon de aandelen zou overnemen. Er bleef geen andere optie over. Zo is Nuon volledig eigenaar geworden van het windpark. De agrariërs krijgen nu jaarlijkse vaste vergoedingen, onder meer voor het beheer.'

Joost de Gooijer, projectontwikkelaar windenergie Nuon

Overname als beste oplossing

Hoewel Nuon er niet op uit was om het park over te nemen, bleek het wel de beste oplossing voor alle partijen. De Gooijer: ‘Het was heel plezierig dat al in een eerder stadium veel afspraken waren gemaakt. Zoals de afspraak dat mensen die het dichtst bij een turbine wonen, een vergoeding krijgen wegens geluidsoverlast.’ De onderlinge relatie bleef goed. ‘We hebben natuurlijk nog steeds veel met elkaar te maken, want het is nog altijd hún grond waarvan bijvoorbeeld de onderhoudspartijen gebruik moeten maken. Om die reden hebben we ook een samenwerkingsovereenkomst gesloten. De agrariërs zorgen bijvoorbeeld voor het beheer van de groenstroken om de turbines heen. We hebben tweejaarlijks overleg om dat soort zaken te bespreken.’

Omgevingsmanagement als belangrijkste succesfactor

Bij het Prinses Alexia Windpark had Nuon ‘het geluk’ dat de omgeving zelf al veel voorwerk had gedaan. Bij andere projecten moet het energiebedrijf dat zelf organiseren. Volgens De Gooijer is stakeholdermanagement de belangrijkste succesfactor in projectontwikkeling van windenergie. ‘Gelukkig is het inmiddels gebruikelijk om alle stakeholders al vanaf de planvorming bij een project te betrekken. Zonder goed omgevingsmanagement komt een windpark er waarschijnlijk helemaal niet. Of het duurt minstens twee keer langer dan wanneer je iedereen erbij betreft.’

DOUWE MONSMA, VOORZITTER WINDMOLENVERENIGING DE ZUIDLOB:

‘Dit is echt óns park’

‘Het succes van het windpark is vooral te danken aan de bewoners. Want wij zijn erin geslaagd om in een vroeg stadium alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. Alle boeren hier zien de voordelen van windenergie. De ingreep van de provincie, die vroeg om één plan voor het hele gebied, heeft de samenwerking versterkt. Toen het oorspronkelijke plan financieel niet haalbaar bleek, was dat voor iedereen heel lastig. We waren op het punt van financial close. Alles was al tot in detail geregeld, behalve de financiering. Maar we hadden afgesproken dat we elkaar niet konden verplichten om met onze bedrijven garant te staan voor het windpark. Natuurlijk was het even slikken dat Nuon eigenaar werd, maar gelukkig zijn wij steeds *in the lead* gebleven. In de contacten met alle partijen, van ontwikkelaar tot en met ministerie, hebben wij steeds een belangrijke stem gehad. Achteraf bekeken ben ik zelfs wel blij met de overname. Als je ziet wat er moet gebeuren als een molen door een storing stilstaat, en je zou dan met 63 huishoudens eigenaar zijn – dat zou niet eenvoudig zijn. Het gevoel dat dit óns park is, is altijd gebleven. Zodra een molen stilstaat, bellen mensen mij op, als voorzitter van de vereniging, en niet het onderhoudsbedrijf.’

PROJECT 6

Hoogspanningsstation in Wateringse Veld

PROJECT Hoogspanningsstation
PLAATS Wateringen (gemeente Westland)
COMMUNICATIE Informatiemarkten, overleg over ontwerp en inpassing, informatiecentrum, periodieke nieuwsbrieven, open dag
RESULTAAT Minder bezwaar- en beroep-schriften dan er anders geweest zouden zijn, meer draagvlak, soepele uitvoering.
BOUW GEREED 2012
KOSTEN Het totale project heeft 50 miljoen euro gekost, inclusief de kosten voor omgevingsmanagement
EIGENAAR TenneT

Een eerlijke benadering werkt het best

De aanleg van een hoogspanningsnetwerk in de Randstad was een project van nationaal belang. In 2000 startte TenneT ermee, in 2012 was de zuidring gereed – inclusief het hoogspanningsstation in Wateringen. Hoewel de bewoners van de naastgelegen nieuwbouwwijk alles in het werk stelden om het station tegen te houden, werkten ze uiteindelijk toch met TenneT samen.

Eerlijke benadering

Leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker. De bekende slogan van de Belastingdienst was ook de strategie van TenneT tijdens de bouw van het hoogspanningsstation in het Westlandse dorp Wateringen. ‘We zijn in dialoog gegaan met de bewoners, maar hebben het niet mooier gemaakt dan het was. Vanaf het begin hebben we duidelijk aangegeven dat het station er móest komen, omdat het nu eenmaal onze taak is als landelijk netbeheerder om ervoor te zorgen dat het licht blijft branden in Nederland. Maar we hebben ook meteen gezegd dat we met de mensen wilden meedenken en het station wilden bouwen op een manier die recht doet aan de omgeving’, aldus Henk Sanders, planoloog bij TenneT, de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet voor elektriciteit. ‘Die eerlijke benadering heeft voor helderheid gezorgd.’

Overbelast elektriciteitsnet

De bouw van het hoogspanningsstation in Wateringen maakte deel uit van Randstad 380 kV, een gezamenlijk project van TenneT, het ministerie van Economische Zaken en het ministerie van Infrastructuur en Milieu. De nieuwe 380 kV-hoogspanningsleiding in de Randstad bestaat uit twee ringen: de noordring en de zuidring. De noordring loopt tussen Zoetermeer en Beverwijk, de zuidring tussen Wateringen en Bleiswijk. Het station in Wateringen vormt dus het beginpunt van die zuidring.

De bouw van het hoogspanningsstation was ‘absoluut noodzakelijk’, aldus Sanders. De bestaande infrastructuur in Zuid-Holland

was niet meer toereikend vanwege twee nieuwe elektriciteitscentrales in de Rijnmond en de toename van het aantal warmtekrachtcentrales, waarmee de tuinders in het Westland energie terugleveren aan het elektriciteitsnet. ‘Met het station in Wateringen konden wij een einde maken aan de overbelasting van het elektriciteitsnet in de regio en de elektriciteitsvoorziening in de toekomst blijven garanderen.’

‘We zijn in dialoog gegaan met de bewoners, maar hebben het niet mooier gemaakt dan het was’

Protesten uit woonwijk

Het hoogspanningsstation Wateringen is gebouwd op bedrijventerrein Wateringse Veld, aan de rand van de gemeente Westland. Op zichzelf geen vreemde plek voor een hoogspanningsstation, ware het niet dat de gemeente Den Haag aangrenzend aan dit gebied net een nieuwe woonwijk had ontwikkeld. Bewoners van de nieuwe wijk waren écht niet blij toen ze hoorden van de plannen. Sanders: ‘Al jaren geleden was in het bestemmingsplan van de gemeente Westland een nutsvoorziening gepland op de gekozen locatie. Toen de gemeente Den Haag hier pal naast een woonwijk wilde realiseren, hebben wij geadviseerd om potentiële huizenkopers er wel op te wijzen dat TenneT daar, conform bestemmingsplan, een 380 kV-station zou gaan bouwen. Toen de bewoners toch

onaangenaam verrast waren, hebben beide gemeenten naar een alternatieve locatie gezocht. Helaas was dat in een dichtbevolkt gebied als de Randstad niet mogelijk.’

De bewoners van de woonwijk begonnen een juridische strijd en zetten die door tot en met de Raad van State. Daar had Sanders wel begrip voor. ‘Procederen tegen onze vergunningaanvraag was eigenlijk de enige manier voor de omwonenden om in het geweer te komen. Andere juridische procedures waren er immers niet. Ook daarover zijn we de dialoog aangegaan en dat heeft voor veel goed will gezorgd.’ De procedures duurden ongeveer een jaar, maar uiteindelijk werd TenneT helemaal in het gelijk gesteld.

‘Zo’n complex proces afronden lukt alleen als partijen naar elkaar willen luisteren’

Afspraken over inpassing

Intussen werkte TenneT in samenspraak met de bewoners verder aan de plannen. Doel was om de grootste bezwaren van de bewoners zo mogelijk weg te nemen en het station zo goed mogelijk in te passen in de omgeving. Daarover werden verschillende afspraken gemaakt. Rondom de locatie is bijvoorbeeld een aarden wal aangelegd die het station voor een groot deel aan het zicht onttrekt. Daarbij zijn de transformatoren die geluidhinder veroorzaken, verder van de woningen afgelegd. De bewoners hebben samen met een landschapsarchitect de groenvoorziening rond het station vormgegeven. Verder is afgesproken dat de bestaande hoogspanningsverbinding naar Delft ondergronds wordt aangelegd, waardoor de hoogspanningsmasten uit de woonwijk verdwijnen. Ook is er tussen TenneT en de omwonenden overleg geweest over

het bouwproces, zoals de aanrijroutes van groot materieel door de woonwijk. Zo werden straten met scholen vermeden.

Interactieve communicatie

Bij de communicatie met omwonenden heeft TenneT gekozen voor interactieve informatiemarkten in plaats van centrale voorlichtingsbijeenkomsten. Sanders: 'Het is niet meer van deze tijd om een zaaltje af te huren met twee heren in pak die op een podium vertellen hoe de wereld in elkaar zit. Daarom hebben we tientallen informatiemarkten georganiseerd, waar iedere inwoner de kans kreeg om vragen te stellen of zijn ongenoegen te uiten. Er waren deskundigen die zij konden bevragen over thema's als geluid, veiligheid, gezondheid en elektromagnetische straling. We hadden informatiepanelen gemaakt, waaronder een bord waarop de procesgang en het tijdspad waren gevisualiseerd.'

'We hebben tientallen informatiemarkten georganiseerd, waar iedere inwoner de kans kreeg om vragen te stellen of zijn ongenoegen te uiten'

Daarnaast richtte TenneT een fysiek informatiepunt in op de plaats waar het station zou komen. De grote bouwkeet was een paar dagen per week open. Bewoners konden binnenlopen om vragen te stellen en de bouwtekeningen en planning in te zien. 'Van deze mogelijkheid werd veel gebruikgemaakt; dit voorzag absoluut in een behoefte.'

Daarnaast verscheen er periodiek een nieuwsbrief die huis aan huis werd verspreid. 'In de nieuwsbrieven lichtten we toe welke ideeën en aanpassingen we met de bewoners hadden besproken, welke haalbaar waren, welke niet en waarom.' Toen de bouwwerkzaamheden voor een groot deel waren afgerond, organiseerde TenneT een open dag voor de omwonenden, met een rondleiding door het hoogspanningsstation en informatie over de veiligheid en groeninpassing.

Succesfactoren

'Uiteindelijk hebben we dit complexe proces samen met overheid, direct betrokkenen en onze interne organisatie succesvol afgerond. Dat lukt dus alleen als partijen naar elkaar willen luisteren. En vervolgens moet je bepalen of en hoe je tegemoet kunt komen aan de wensen van de omgeving', zegt Sanders.

Zijn conclusie is dat dat de heldere en eerlijke manier waarop het bedrijf heeft gecommuniceerd én de aanpassingen die zijn gedaan, de succesfactoren waren. 'Daardoor hebben we het massale protest kunnen ombuigen in een kleinschalige tegenbeweging en vooral samenwerking. Nee, onze aanpak heeft in de planologische fase niet tot tijdswinst geleid – voor de totale juridische duur maakt het immers niet uit of er één of honderd bezwaren zijn – maar wel tot een soepele uitvoeringsfase. En nog belangrijker: het station is ingepast op een manier die recht doet aan de omgeving. Het eindproduct is het resultaat van overleg en inspraak. En dat is de moeite waard; tenslotte is het station vele tientallen jaren zichtbaar in de omgeving.'

Colofon

Dit is een uitgave van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu,
interdepartementaal Programma Eenvoudig Beter

www.houdheteenvoudig.nl

Tekst

Corien Lambregtse, Berber Bijma, Dorine van Kesteren

Fotografie

portretten: Tineke Dijkstra Fotografie

Ontwerp

VormVijf, Den Haag

© Den Haag, 2015

Warmtebedrijf Rotterdam

Dit is een uitgave van het

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag
www.rijksoverheid.nl/ienm

Juni 2015